

Ako pochopiť umelecké dielo

Autor: Mgr. Jana Kurilová

Formálne predpoklady vzniku umeleckého diela

- n ako materiálneho predmetu (farba, svetlo, tvar...)
- n ako stmelujúceho rámca rôznych výtvarných prvkov (kompozícia, proporcie,...)
- n ako fenoménu, ktoré sa vpisuje do určitého historického kontextu

Analýza diela

- n historické hľadisko (ekonomické, spoločenské, kultúrne, náboženské súvislosti doby)
- n biografický pohľad (kľúčové momenty života autora a zmeny jeho štýlu, tvorby)
- n technické hľadisko (použité umelecké postupy)
- n vlastná interpretácia diela (úloha diváka – citlivo počúvať svoj vnútorný hlas; intímny dialóg s dielom)

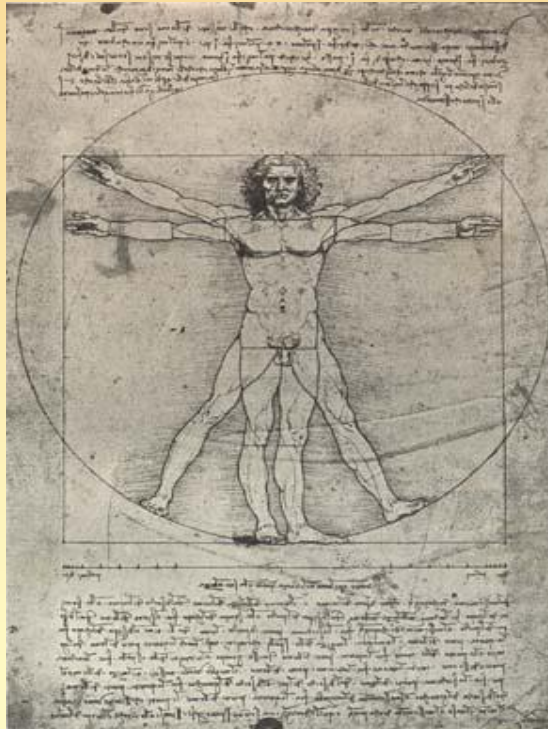
Čítanie umeleckého diela

Farba

Svetlo

Tvar

Pohyb

Priestor

Kompozícia

Proporcie

Syntéza

Napätie

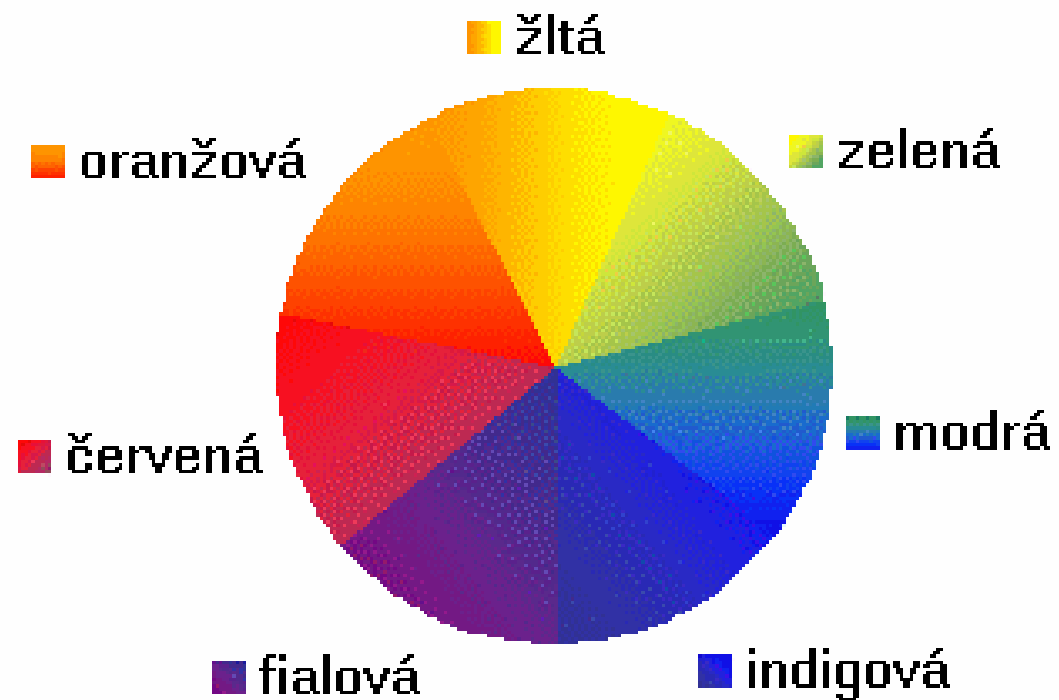
Farba

- n ako svetlo – patrí do vedeckej oblasti; rozlišujeme tak sedem rôznych farieb: červená, oranžová, žltá, zelená, modrá, indigová, fialová)
- n ako pigment – súvisí s výtvarnou technikou a s teóriou farieb z maliarskeho hľadiska

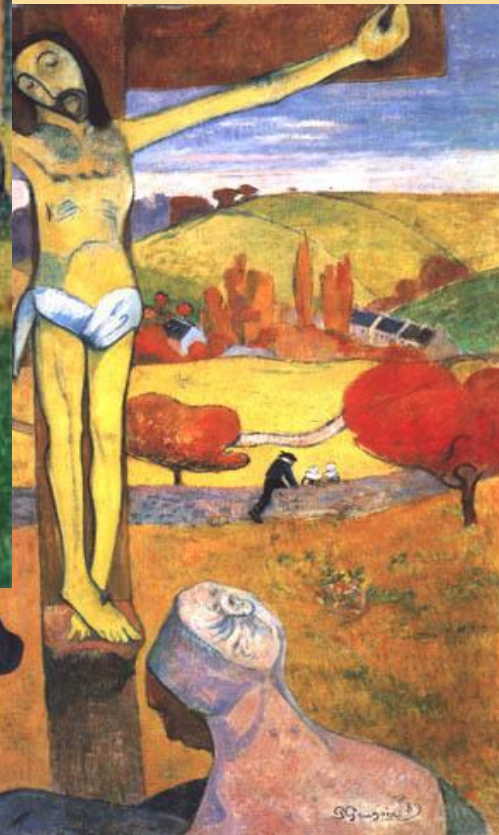

Farebné spektrum

Kľúč k umeniu : farba

Kľúč k umeniu: svetlo

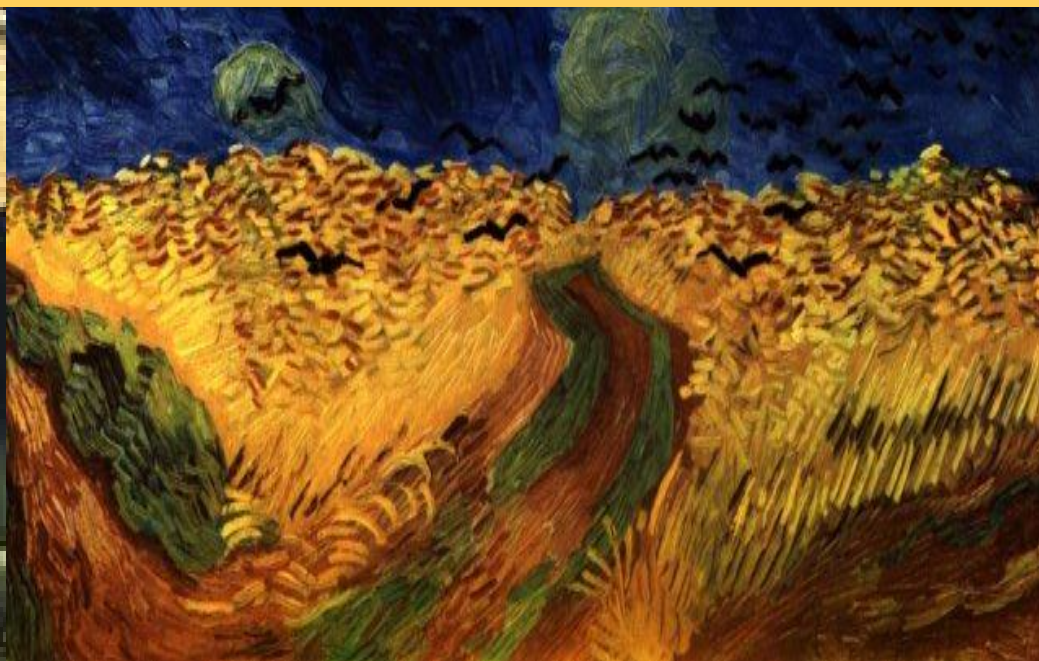

Kľúč k umeniu: tvar

Klíč k umeniu: pohyb

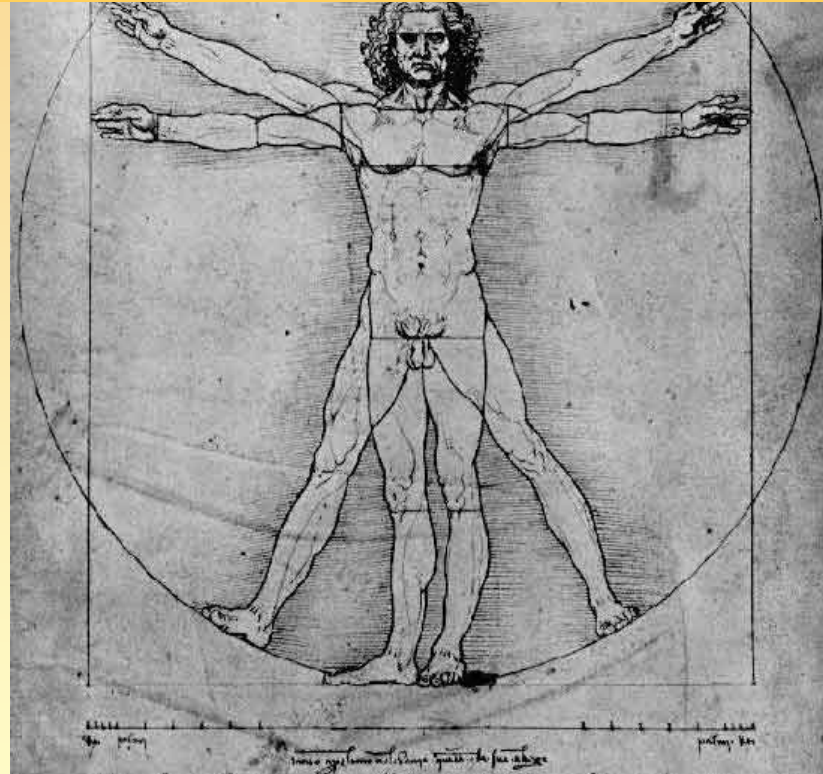
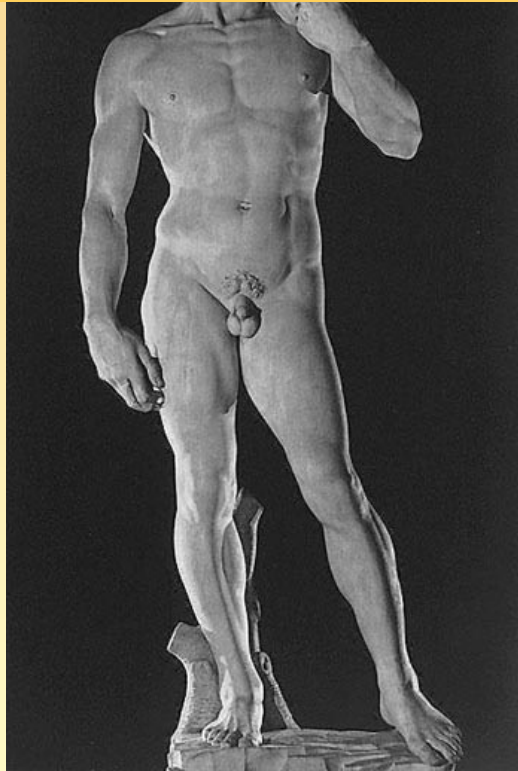

Kľúč k umeniu: priestor

◀ Kl'úč k umeniu: proporcie

Kľúč k umeniu: kompozícia

Kľúč k umeniu: napätie

Svetlo

- n osobitý význam v umení
- n súbor lúčov alebo častíc, ktoré spolupôsobia na určité formy a predmety
- n šerosvit – umožňuje umelcom zobrazit' tvar určitého predmetu prostredníctvom hry svetla a tieňa

Tvar

- n umenie využíva jazyk vychádzajúci a zložený z tvarov
- n umenie tvarovania spočíva v transformácii hmoty alebo priestoru zameranej na vyjadrenie myšlienok a pocitov; na vyvolanie estetického dojmu u diváka

Pohyb

- n diela s ilúziou statickosti – prevláda:
horizontálny a vertikálny princíp, chladné tóny, z hľadiska tematiky – diela duchovného charakteru
- n diela s ilúziou dynamickosti – sú rozvrhnuté v naklonených alebo ohnutých líniách, prevládajú teplé tóny, z hľadiska tematiky – boj, mytologické a historické námety, v ktorých prevláda akcia

Priestor

- n v maľbe a pri reliéfoch – „prostredie, v ktorom sa odvíja daný dej“
- n to, čo sa nachádza vnútri určitého rámca, ohraničeného rámom obrazu či oltárnej maľby
- n vzťahy, ktoré existujú medzi stvárnými prvkami, prípadne medzi obrazovými plánmi

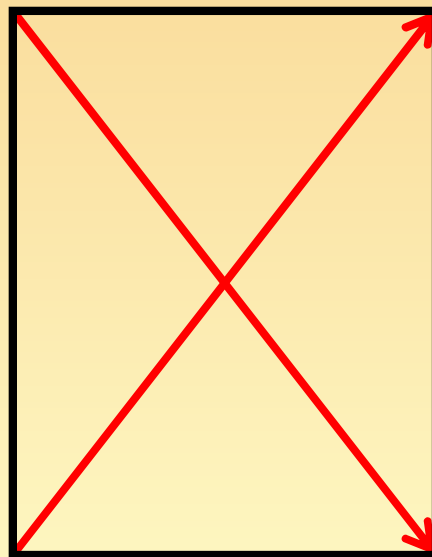

Kompozícia

- n usporiadanie všetkých foriem a prvkov vo výtvarnom priestore
- n v umeleckých oblastiach, kde sa používa dvojrozmerný podklad (maľba, kresba), sa kompozičné pravidlá riadia podľa štyroch osí :

Diagonály

Z kompozičného hľadiska sú tiež dôležité dve osi, ktoré spájajú jednotlivé vrcholy obdĺžnika, všeobecne známe ako *diagonály*.

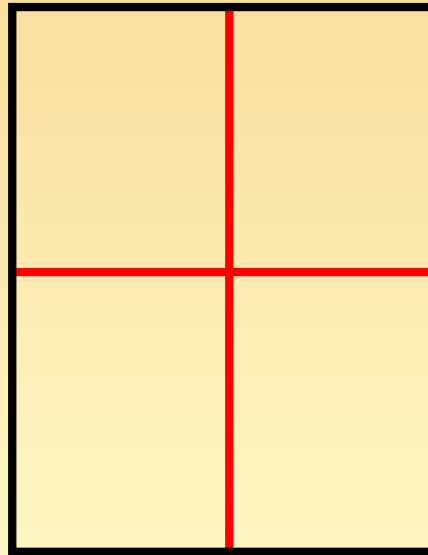

Šípky vyznačujú stúpajúcu a klesajúcu tendenciu, charakteristickú pre každú z nich.

Tieto línie využívali najmä barokoví a romantickí umelci, a to predovšetkým vo svojich mnohofigurálnych výjavoch.

Kompozičné osi

- Nákres zobrazuje dve základné kompozičné osi: horizontálne a vertikálne.
- Obe sú situované centrálné a plochu rozdeľujú na štyri rovnaké obdĺžniky, dva horné a dva dolné.

Či dielo alebo celok z hľadiska symetrie je alebo nie je vyvážené, závisí od rozmiestnenia foriem vo vzťahu k týmto osiam.

Proporcie

- n vyvážený pomer medzi jednotlivými časťami celku
- n pri stvárňovaní ľudskej postavy sa proporcie týkajú pomeru veľkosti jednotlivých častí tela

Napätie

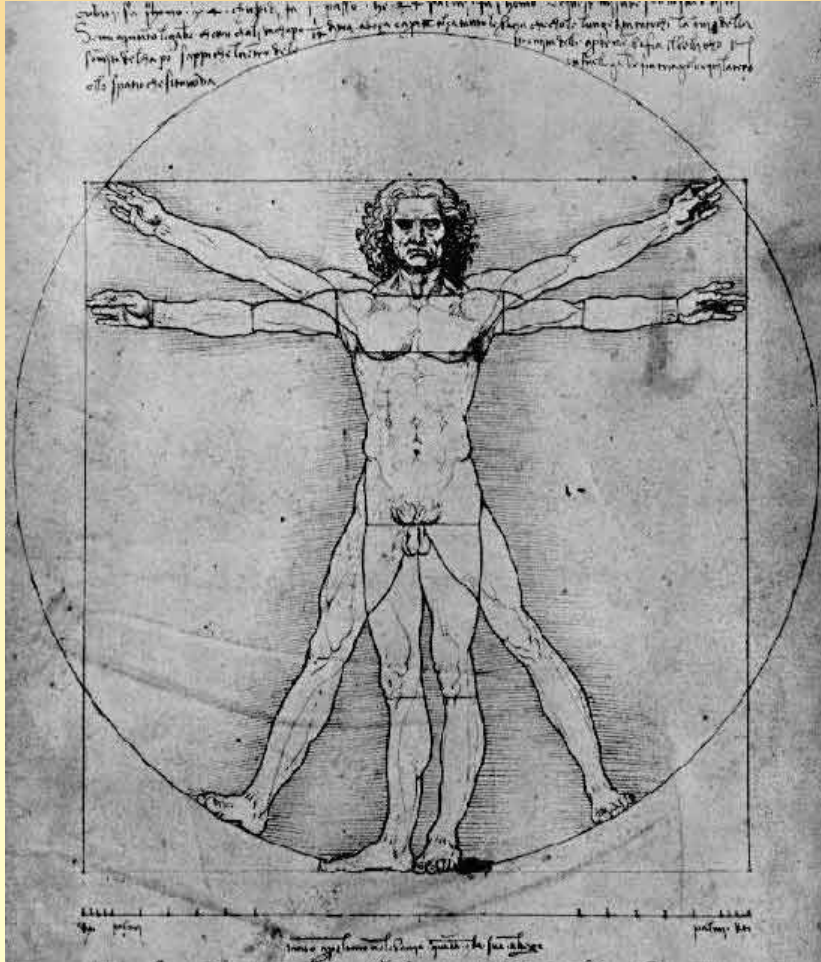
- n výsledok stretu dvoch protikladných síl
- n nepatria do kategórie hmotného sveta; ide o hodnotu, ktorú nemožno zmerať
- n riadi sa väčšmi dojmami, ktoré možno pripodobniť vybočeniu z rovnováhy, vibráciám alebo existenciou niečoho, čo „nie je“, ale čo sa zrodilo z niečoho čo „je“

Leonardo da Vinci

Človek, miera všetkých vecí

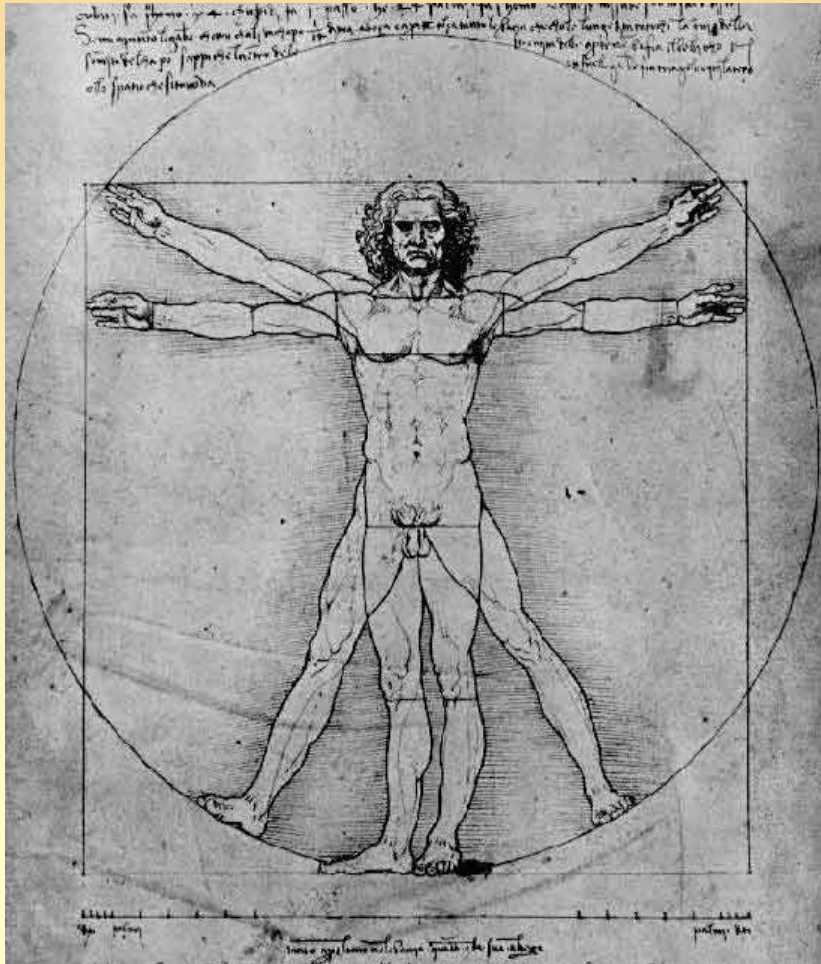

- n štúdia proporcií ľudského tela nazvaná ako „božská proporcia“
- n vychádza z teóremy známej ako „zlatý rez“ – renesanční umelci ho používali ako symbol božskej logiky

Leonardo da Vinci

Človek, miera všetkých vecí

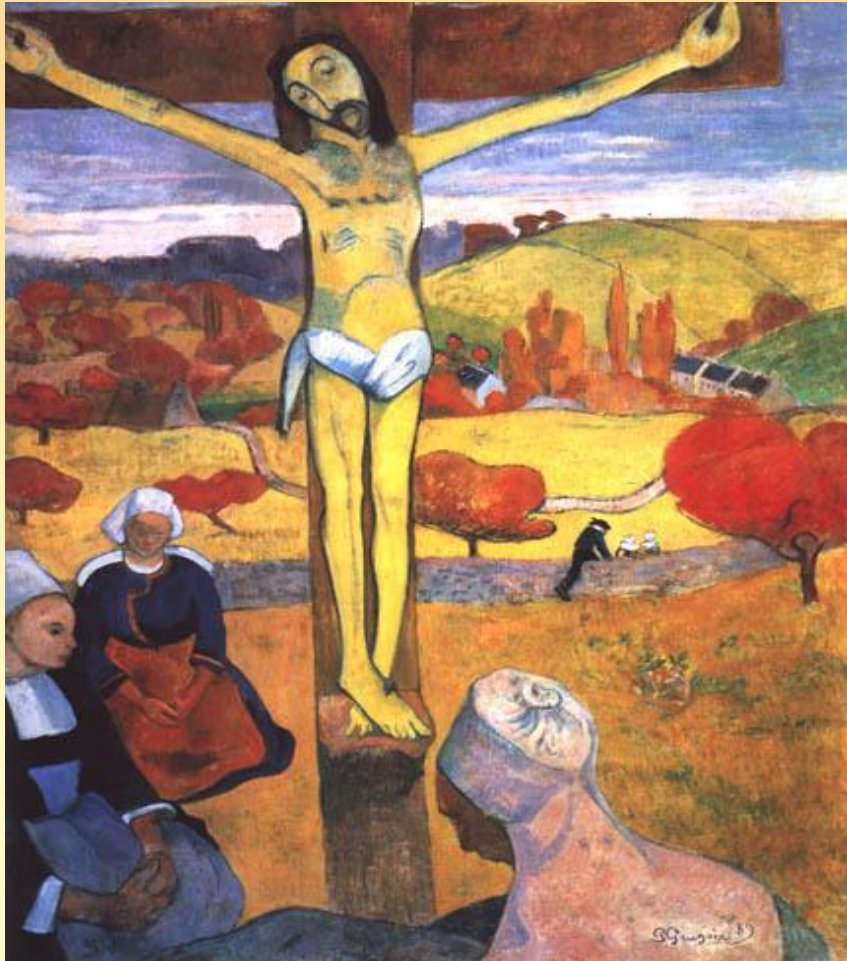

- n štúdia proporcií ľudského tela nazvaná ako „božská proporcia“
- n vychádza z teóremy známej ako „zlatý rez“ – renesanční umelci ho používali ako symbol božskej logiky

Paul Gauguin

Žltý Kristus

- n farba – povýšená na výrazový prostriedok neobyčajnej sily
- n Žltý Kristus – chvejivá, krikľavo žltá farba = „úžasná, drsná a poverčivá jednoduchosť“

Georges Seurat

- vodca neoimpresionizmu

- n vzniká na podnetil zrod pointilizmu
- n nekonečné množstvo farieb nanášaných v podobe maličkých škvrniiek, líšiacich sa veľkosťou a smerom
- n paleta farieb je bohatá a komplikovaná
- n výsledný efekt sietnici pozorovateľa

Michelangelo Merisi da Caravaggio

Večera v Emauzách

- n ostrý kontrast svetla a tieňa
- n experimentovanie so svetlom – výsledok: kontrastné dielo, na ktorom sú veľké svetlé a tmavé plochy
- n využitie šerosvitu, nazvaného ako „tenebrizmus“ = temnosvit
- n svetlo zdôrazňuje expresívny charakter chvíle, umocňovaný postojom a gestami prekvapených apoštolov
- n tieň ako maliarska forma

Johannes Vermeer van Delft

-žánrové výjavy v interiéri

- n harmónia línie, tvaru, svetla a farby
- n jemné a transparentné svetlo, ktoré navodzuje dojem ticha a pohody
- n „posvätenie každodennej chvíle“ – poetická každodennosť
- n rafinovanosť farieb spojená s dôrazom na roli svetla dopadajúceho z okna vždy umiestneného po ľavej strane

Claude Monet

Rouenská katedrála

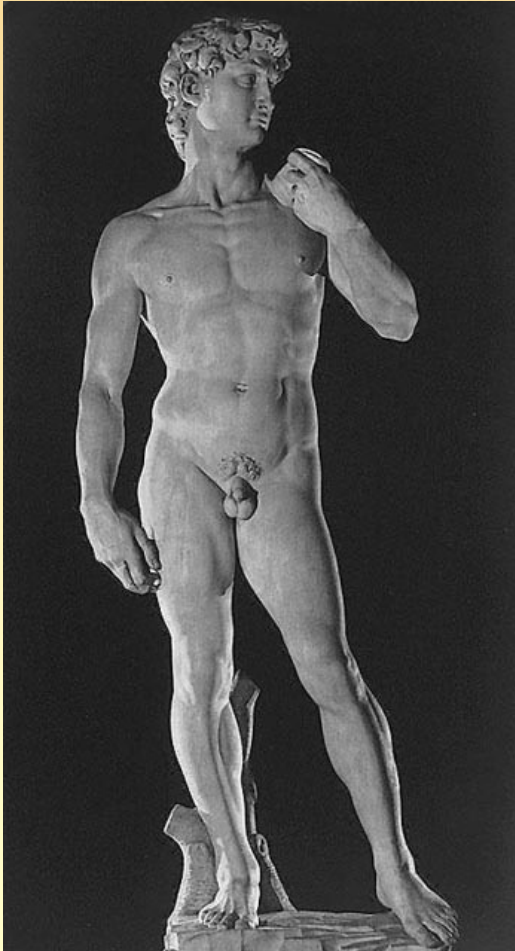

- n žiarivá paleta farieb
- n premeny, ktoré spôsobuje meniace sa svetlo a farba na objekte, pozorovanom a zachytenom z toho istého miesta
- n katedrála v rozličnom dennom čase

Michelangelo Buonarroti

Dávid

- n „výtrysk humanistických hodnôt“
- n prezentuje Michelangelove vedomosti o anatómii ľudského tela

Jean - Auguste - Dominique Ingres

Prameň

- n tvar v dvojrozmernom priestore, teda v priestore dvoch dimenzií
- n prevaha plošných tvarov
- n kontúry krásneho mladého tela
- n lineárny princíp v maliarskej reči – obrysová línia uzatvára určitú formu

Eugene Delacroix

Smrt' Ofélie

- n „maliarska“ koncepcia
- n tvorivý dialóg pozadia obrazu a prvkov umiestnených v prvom pláne
- n poetika obrazu väčšmi súvisiaca s farbou a celkovou atmosférou ako s tvarom

Sochárstvo v starovekom Egypte

- n faraón vytvorený podľa oficiálneho kánonu, zobrazený v duchu zákonov frontality a symetrie
- n postavy zobrazené podľa tejto estetickej normy vyžarovali dojem stability a rovnováhy, a tak prevyšovali ostatých smrteľníkov

Vincent van Gogh

Hviezdnatá noc

- n rozjatrená noc v rytmickom pohybe podmienená stavom maliarovej duše
- n vyžaruje nepokoj a zmätok
- n premenlivá noc s veternými smršťami, ktoré sa krútia v opačných smeroch

Leonardo da Vinci

Zvestvanie Panne Márii

- n problém priestorového zobrazenia v renesancii – zdroj inšpirácie
- n záhrada, kde sa nachádza Panna Mária, sa vyznačuje dokonalým stvárnením v troch priestorových plánoch

Raffael Santi

Zasnúbenie Panny Márie

- n vyniká línia horizontu v hornej časti, ktorá určuje hľadisko diváka
- n určujúci je jeden bod, v ktorom sa zbiehajú všetky línie kompozície
- n Raffael donútil diváka zodvihnúť zrak, dodal tak väčší význam sakrálnej stavbe v pozadí ako postavám v prvom pláne

Vincent van Gogh

Spálňa v Arles

- n farba nanášaná v hrubých pastózných vrstvách
- n expresívnosť farieb – emocionálny vplyv farieb
- n „používam farbu oveľa náladovejšie na presvedčivejšie vyjadrenie seba samého

Peter Paul Rubens

Únos Leukippových dcér

- n maliar ženského aktu
- n maliar výbušnej energie a zvýšenej senzuality
- n mytológia zobrazená ako živá a „súčasná“
- n obdivuhodný závan baroka

Peter Paul Rubens

Snímanie z kríža

- n vychádza z jednej z diagonál obrazu
- n vyvoláva ilúziu pohybu, znásobenú rytmom v tvare písmena S
- n dominantné miesto – bod v strede obrazu – upína pohľad diváka

Umberto Boccioni

Hluk z ulice preniká do domu

- n napätie – skúmali futuristi z emocionálneho i z formálneho hľadiska
- n zámerne chaotický výjav vyznačujúci sa prudkou kontrapozíciou línií a tvarov v priestore
- n odzrkadľuje meniaci sa a dynamický život rušného veľkomesta a oslavuje jeho civilizačný pokrok

Vincent van Gogh

Havrani nad obilným poľom

- n tmavé, nekludné nebo
- n tri cesty vedú do stratena
- n obilie sa stráca akoby pôsobením nadprirodzenej sily
- n ťahy štetcom – chaotické a všetkými smermi, tvrdé, strnulé ryhy
- n obraz plný nepokojnej dynamiky, ako „rozbúrené“ more

Jean - Auguste - Dominique Ingres

Veľká odaliska

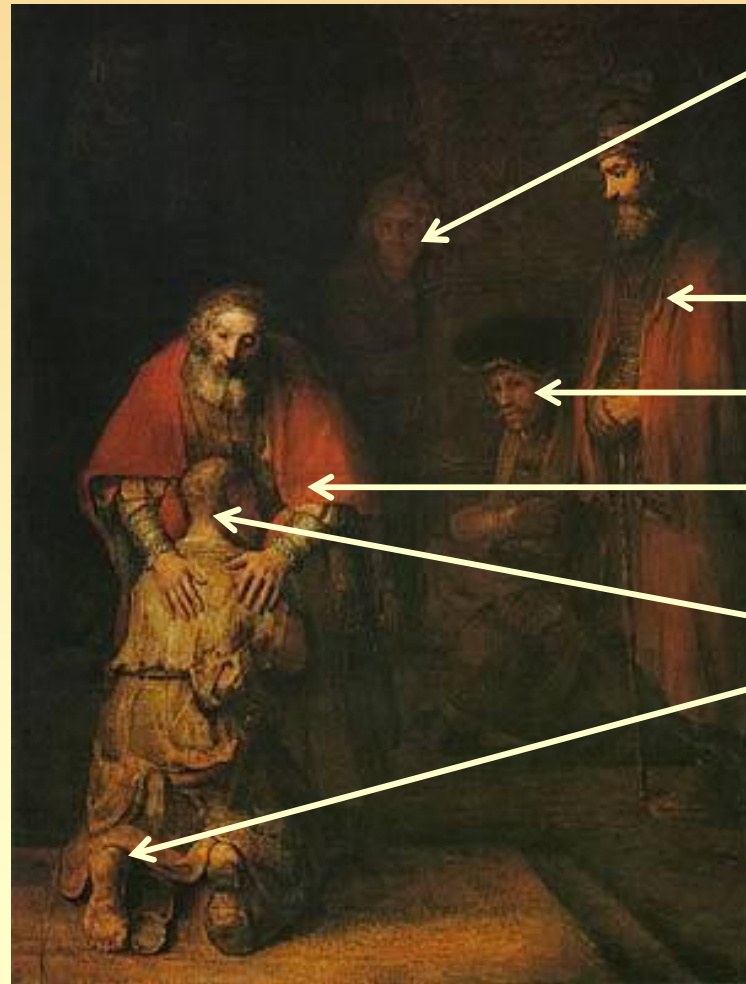

- n kontrast medzi statickou pozíciou postavy a plynulosťou jej tvarov
- n telo – hladké aj vďaka svetlej a hladkej farbe
- n odaliska – mimoriadne okúzľujúca vďaka deformáciám:
  - príliš prehnutý chrbát,
  - vyvrátený krk,
  - široké boky, ...

Rembrandt van Rijn

Návrat mánotratného syna

- svetlo:
  - šerosvit
  - zvnútra ľudskej duše
- farba:
  - zlaté a okrové tóny
  - “farebné objatie“
- rozličná intenzita svetla charakterizuje priestor
- vyvážená kompozícia
- vystupňovaná expresívnosť
- dokonalé splynutie prvkov - duša obrazu

náznak zhovievavého úsmevu - zdôrazňuje rozjímanie

sústredené pozorovanie

svedok tohto aktu

dojemné stretnutie -
centrálny motív

oholená hlava

obnažená a špinavá noha -
symbol podriadenia a
straty slobody

dominantné vnútorné
reflexie a vzťahy

Zoznam použitej literatúry

- n Sarah Kentová: Kompozícia 1995, Perfekt, Bratislava
- n Kolektív autorov: Dejiny umenia 1998, Mladé letá, Bratislava
- n Kolektív autorov: Svet umenia 2002, Ikar
- n www.mos.org
- n www.ibiblio.org
- n www.artehistoria.com